

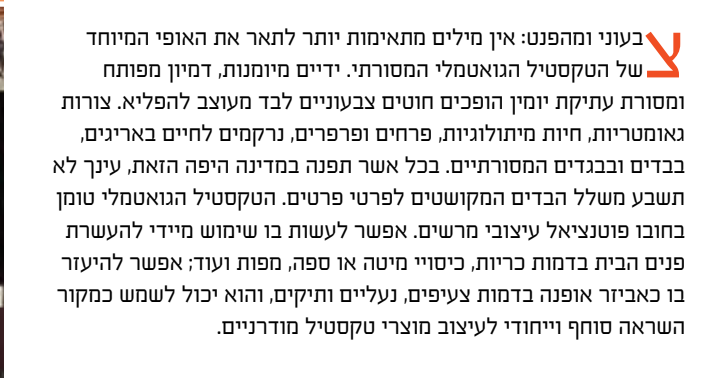
כמיטב המסורת

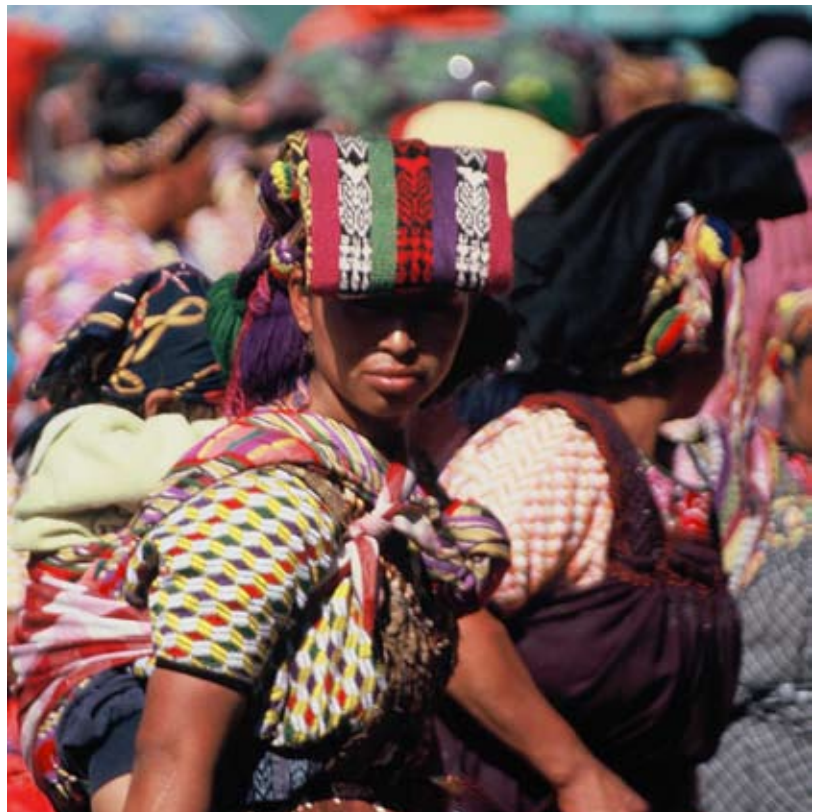
דמיון מפותח ומסורת עתיקת יומין
הופכים חוטים צבעוניים לבד מעוצב
להפליא. מסע במחזות הטקסטיל
של גואטמלה / עומר דותן

➤ בעוני ומהפנט: אין מילים מתאימות יותר לתאר את האופי המיוחד של הטקסטיל הגואטמלי המסורתי. ידיים מיומנות, דמיון מפותח ומסורת עתיקת יומין הופכים חוטים צבעוניים לבד מעוצב להפליא. צורות גאומטריות, חיות מיתולוגיות, פרחים ופרפרים, נרקמים לחיים באריגים, בכדים ובבגדים המסורתיים. בכל אשר תפנה במדינה היפה הזאת, עינך לא תשבע משלל הבדים המקושטים לפרטי פרטים. הטקסטיל הגואטמלי טומן בחובו פוטנציאל עיצובי מרשים. אפשר לעשות בו שימוש מידי להעשרת פנים הבית בדמות כריות, כיסויי מיטה או ספה, מפות ועוד; אפשר להיעזר בו כאביזר אופנה בדמות צעיפים, נעליים ותיקים, והוא יכול לשמש כמקור השראה סוחף וייחודי לעיצוב מוצרי טקסטיל מודרניים.

של חיות מהמיתולוגיה המזו-אמריקאית. והמוטיב האחרון, דקורטיבי בתמציתו, לקוח מהטבע הגלוי: פרחים, פרפרים, ציפורים ושאר יצירי בריאה. ברבים מהבגדים מככבת ציפור הקצאל, הציפור הלאומית הנדירה, בעלת הציצית הירוקה והזנב הארוך. העיצוב הכללי תלוי בסגנון שבו נעשה שימוש במוטיבים אלו: לעיתים הסגנון מתמקד בפרטי הפרטים, לעיתים הוא נאיבי. השימוש בצבעים עזים ומנוגדים זה לזה, הוא תזכורת למורשת העבר, ולפירמידות המאיה המפוארות שהיו מקושטות בצבעים עזים.

גאווה, מסורת והתנגדות

הבגדים הגואטמלים לא רק מוצגים לראווה, אלא גם מציגים היסטוריה של סבל, דיכוי ואפליה, אך גם של גאווה, מסורת והתנגדות. תושביה המקוריים של גואטמלה הם צאצאים ישירים של בני תרבות המאיה, ששגשו באזורים אלו לפני אלפי שנים. היתה זו חברה שבטית וכפרית והביגוד היה אפרורי ופשוט, מותאם לחיי עמל של חקלאות. לפני 500 שנים הגיע קולומבוס לראשונה אל יבשת אמריקה. הכובשים הספרדים הביאו עימם סוסים ומחלות, חרבות ומגפות. במשך 300 שנים הם שלטו ביד רמה, והטילו את חיתתם על המקומיים. כאמצעי שליטה, חויב כל כפר להציג תלבושת המייחדת אותו משכניו. הדרישה קוימה במלואה, ולמעלה מזה; בדרכם השקטה החזירו המקומיים מנה אחת אפיים. בגדי הכפר הפשוטים נצבעו באלפי גוונים חדשים ועוצבו מחדש ברוח הסמלים המסורתיים. הכובשים לא נתנו דעתם להתפתחות זו, ובכך איפשרו למקומיים מתן ביטוי חזותי למסורתם העתיקה. 300 שנים של דיכוי עזרו למסד מסורת אריגה ידנית, העוברת מאם לבת במשך דורת רבים. גם כיום שנות עצמאותה של גואטמלה לא הכהתה את צבעי ההתנגדות, וגם כיום ממשיכים הבגדים המסורתיים לייצג שיוך שבטי וסממן לזהות אינדיאנית בקרב אוכלוסיית גואטמלה המערבת. איכות הבגדים תלויה רבות בכישוריה של יוצרת ומעצבת הבגד. אמנם כיום נעשה שימוש במכונות לזירוז תהליך הייצור, אולם נהיר לכל כי האיכות הטובה ביותר היא פרי עמל ידני. חולצת האישה הגואטמלית,

בולטת מכולן היא האורנמנטיקה הגאומטרית בת אלפי השנים. קווים ישרים הנחצים בקווי אלכסון משווים לבד צורה של גלי ים, בעוד שמשולשים, ריבועים וצורות שבלול חדות-זוויות מתארים את הטבע המופשט והקמאי

השוק השבועי בעיירה צ'יצ'קסטנגו, מרחק נסיעה של שעות ספורות מהבירה גואטמלה סיטי, מושך מבקרים רבים, שבאים לצפות בטקסים שאמאניים עתיקים וליהנות מהיצע הטקסטיל. מוכרים יושבים בסבלנות ובצנעה בדוכנים ובחנויות זעירות ומציגים את מרכולתם. השוק של צ'יצ'י, שם החיבה של העיירה, הוא הגדול בגואטמלה, ומגיעים אליו רוכלים מכל כפרי האזור. רחובות העיירה שוקקים וגדושים בבדים בגדלים שונים, בבגדים, במוצרים נלווים ואף בצעצועים לילדים, עשויים כולם מהטקסטיל הגואטמלי. הסגנון הגואטמלי אינו אחיד: הדוגמאות המופיעות על הבדים רבות ושונות זו מזו. אולם בינות לעושר החזותי אפשר להצביע על מספר מוטיבים עיקריים: בולטת מכולן היא האורנמנטיקה הגאומטרית בת אלפי השנים. קווים ישרים הנחצים בקווי אלכסון משווים לבד צורה של גלי ים, בעוד שמשולשים, ריבועים וצורות שבלול חדות-זוויות מתארים את הטבע המופשט והקמאי. מוטיב נוסף שואל את השראתו מתיאוריית

המסורתית. כך לדוגמה החנות "נים-פוט" (www.nimpot.com) באנטיגואה מציגה לראווה, לצד עבודות עץ וחימר, בגדים מסורתיים של הכפרים השונים. בשנים האחרונות, עם פתיחת המסחר המקוון באינטרנט, אפשר לרכוש מוצרי טקסטיל מסורתיים באתרים ייחודיים ובאתרי הקניות המובילים. לדידם של תושביה המקוריים של גואטמלה, הבגדים המסורתיים הינם אמצעי כסות וסממן חברתי. אולם בשנים האחרונות חלה התעניינות מחודשת של המערב בטקסטיל המיוחד הזה, ואפשר היום למצוא לו שימושים: נעלי ויפילים, תיקי ויפילים, ארנקים, צעיפים, כריות וכיסויים, צעצועים ואביזרים נלווים, שכולם מבוססים על הטקסטיל הגואטמלי המסורתי. העיצוב המיוחד והיופי החזותי שובים עין ולב, ועוטפים את הלבוש ואת הבית בצבעוניות אקזוטיות, בשילוב מרתק של מסורת מרכז אמריקאית ועיצוב בר קיימא.

עומר דותן הוא מדייק טיולים ליבשת אמריקה
dotanomer@yahoo.com

קיימות התארגנויות מקומיות של נשות כפר המאוגדות בקואופרטיבים קטנים, שבהם הן עובדות במשותף ומנסות למכור את מרכולתן. חנויות קטנות מצויות בכל כפר. השווקים השונים הפזורים ברחבי המדינה מספקים גם הם מקום מפגש בין מוכרים לבין קהל בעל אמצעים

הנקראת ויפיל, שם הלקוח משפת הקיצ'ה, אחת משפות המאיה הרבות, היא פאר היצירה. בביתה של קרולינה פרז בכפר סאן אנטוניו, הסמוך לאנטיגואה, אפשר לקנות ויפילים יפיפיים וגם לצפות באופן ההכנה. מריה כבר מבוגרת ואינה עוסקת עוד באריגה, אולם גורלה שפר עליה ובנותיה עובדות עימה. אחת מהן כורעת על ברכיה, לצידה חוטים צבעוניים; היא אוזחת בנול יד פשוט, שקצהו השני קשור לעץ או עמוד. ביד מיומנת היא אורגת את החוטים לכלל בגד שלם. לבד המוגמר תופרים לעיתים ריקמה עדינה, המוסיפה אלמנט קישוטי.

אין לעזרתה תרשימים או ספרי הדרכה. כל הידע טמון בראשה והיא רכשה אותו בלמידה איטית באמצעות צפייה באמה. תהליך הכנה של ויפיל איכותי יכול לארוך חודשים רבים. כאמור, העיצוב הוא פרי דמיונה, זכרונה וכישרונה של העוסקת במלאכה. על כן, מחירו הסופי של הבגד המוגמר תלוי לחלוטין באיכות הסופית, בקושי ההכנה ובעיצוב הייחודי לו. מחירו יכול להגיע לכמה מאות דולרים, סכום לא מבוטל במונחי הקיום בגואטמלה.

מסורת מרכז אמריקאית ועיצוב בר קיימא

גואטמלה הינה מדינה ענייה בקנה מידה מערבי. לאחר שנים רבות של מלחמת אזרחים עקובה מדם, נחתם בשנת 1996 הסכם שלום. כיום מנסה המחשל לעזור לענף הטקסטיל להתפתח, אולם עיקר המאמצים מופנים לפן התעשייתי. ג'ינסים לדוגמה נתפרים בגואטמלה, ומיועדים לייצוא לארצות עשירות יותר, ובראשן ארצות הברית. כח העבודה הזול בגואטמלה קורץ לתעשיית הטקסטיל המסחרי, שחלקו נמצא בבעלות זרה. הטקסטיל הגואטמלי המסורתי נשאר אי שם ברקע. קיימות התארגנויות מקומיות של נשות כפר המאוגדות בקואופרטיבים קטנים, שבהם הן עובדות במשותף ומנסות למכור את מרכולתן. חנויות קטנות מצויות בכל כפר. השווקים השונים הפזורים ברחבי המדינה מספקים גם הם מקום מפגש בין מוכרים לבין קהל בעל אמצעים.

בערים הגדולות ישנן מספר חנויות מתמחות בשיווק הטקסטיל הגואטמלי